

К. Ю. Гуз, ад'юнкт кафедри публічного управління
та адміністрування
Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ СФЕРИ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ У ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я МВС УКРАЇНИ

Стаття присвячена ґрунтовному аналізу міжнародно-правових актів, що ратифіковані Україною з метою врегулювання сфери медичного обслуговування та реабілітації осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України. Обґрунтовано, що міжнародно-правовими стандартами у сфері медичного обслуговування та реабілітації осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України є відповідні принципи та норми, що зафіксовані у міжнародно-правових актах та, які формулюють зміни та обсяги основних прав людини на медичне обслуговування та реабілітацію у процесі надання медичної допомоги в цілому та визначаються правовими нормами для національної політики у цій сфері. Доведено автором те, що основним недоліком у досліджуваній сфері є неповна відповідність норм чинного національного законодавства щодо реалізації принципів забезпечення прав на охорону здоров'я осіб з обмеженими можливостями, нормам міжнародно-правових актів, зокрема Конвенції Організації об'єднаних націй про права осіб з інвалідністю, яку Україна ратифікувала в 2006 році. Запропоновані авторські дефініції, а саме: нормативно-правове адміністрування сферою медичного обслуговування осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України як сукупність нормативно-правових актів, які врегульовують відповідні суспільні відносини між органами публічної адміністрації та особами, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України та право на рівний доступ до передбачених медичних послуг у сфері охорони здоров'я в цілому, включаючи весь спектр медичних послуг. Разом з тим, під нормативно-правовим адмініструванням сферою реабілітації осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України автор розуміє сукупність нормативно-правових актів, які врегульовують відповідні суспільні відносини між органами публічної адміністрації та особами з обмеженими властивостями, які мають право на реабілітацію в закладах охорони здоров'я МВС України та право на рівний доступ до передбачених реабілітаційних послуг у сфері охорони здоров'я.

Ключові слова: охорона здоров'я, медичне обслуговування, реабілітація, органи публічної адміністрації, право на медичне обслуговування, заклад охорони здоров'я, Міністерство внутрішніх справ.

K. Yu. Guz. Features of the international legal administration of the rehabilitation of persons in health care institutions of the MIA of Ukraine

The article is devoted to a thorough analysis of international legal acts ratified by Ukraine in order to regulate the field of medical care and rehabilitation of persons entitled to medical care in health care institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. It is substantiated that international legal standards in the field of medical care and rehabilitation of persons entitled to medical care in health care institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine are the relevant principles and norms fixed in international legal acts and which formulate changes and scopes of the main human rights to medical care and rehabilitation in the process of providing medical care in general and are determined by legal norms for national policy in this area. The author proved that the main drawback in the researched area is the incomplete compliance of the norms of the current national legislation regarding the implementation of the principles of ensuring the rights to health care of persons with disabilities, the norms of international legal acts, in particular the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities, which Ukraine ratified in 2006. Proposed author's definitions, namely: regulatory and legal administration in the field of medical care of persons entitled to medical care in health care institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine as a set of regulatory and legal acts that regulate the relevant social relations between public administration bodies and persons who have the right to medical care in health care institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the right to equal access to the provided medical services in the field of health care as a whole, including the entire range of medical services. At the same time, under regulatory and legal administration in the field of rehabilitation of persons who have the right to medical care in health care institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the author understands a set of regulatory and legal acts that regulate the relevant social relations between public administration bodies and persons with limited properties, who have the right to rehabilitation in health care institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the right to equal access to the provided rehabilitation services in the field of health care.

Key words: health care, medical care, rehabilitation, public administration bodies, right to medical care, health care facility, Ministry of Internal Affairs.

Постановка проблеми. Право на медичне обслуговування та реабілітацію осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України належить до конституційного права людини і громадянина, а необхідність його забезпечення сформульована на міжнародному рівні. Задля цього

у Україні ратифіковані міжнародно-правові акти, за допомогою яких вона зобов'язалася гарантувати особам, які мають право на медичне обслуговування та реабілітацію в закладах охорони здоров'я МВС України. Важливо відзначити те, що в умовах війни в Україні 19% населення – це особи поранені, контужені та мають розлади психіки, а також особи з інвалідністю.

Оскільки здоров'я людини є найбільшою суспільною та індивідуальною цінністю, значною мірою впливає на процеси й результати економічного, соціального та культурного розвитку країни, демографічну ситуацію і стан національної безпеки, а також є важливим соціальним критерієм ступеня розвитку і благополуччя суспільства загалом, проблеми охорони здоров'я та, безумовно, проблеми забезпечення населення ефективним медичним обслуговуванням та реабілітацією вимагають постійної уваги держави, а їх розв'язання має бути одним із пріоритетних напрямів соціальної політики. Щоб забезпечити ефективність медичного обслуговування та реабілітації осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України, держава зобов'язана забезпечити нормативно-правове регулювання його організації та діяльності, оскільки в цивілізованому суспільстві право є необхідною умовою існування та розвитку будь-якої системи й відповідної сфери медичного обслуговування та реабілітацію, зокрема [1; 2, с. 124].

Аналіз останніх досліджень. Питання щодо дослідження сфери медичного обслуговування та реабілітації осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України були предметом дослідження науковців В. Авер'янова, І. Бухтіярової, В. Галунька, Т. Коломоєць, В. Колпакова, О. Кузьменко, О. Стрельченко, В. Стеценко, С. Стеценка, І. Сенюти, В. Радиша, В. Пашко та ін. Щодо питання міжнародно-правового адміністрування сферою медичного обслуговування та реабілітації осіб, які мають право на медичне обслуговування та реабілітацію в закладах охорони здоров'я МВС України науковцями не достатньо досліджено.

Формування мети статті. Метою статті є надання ґрунтовної характеристики міжнародно-правового адміністрування сфери медичного обслуговування та реабілітації осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України.

Виклад основного матеріалу. Наразі, провідним напрямом діяльності держави стосовно нормативно-правового адміністрування сферою медичного обслуговування та реабілітації осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України є європеїзація суспільства, тобто досягнення європейських міжнародно-правових стандартів у всіх сферах суспільного життя. Відповідно, міжнародно-правовими стандартами у сфері медичного обслуговування та реабілітації осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України є відповідні принципи та норми, що зафіксовані у міжнародно-правових актах та, які формулюють зміни та обсяги основних прав людини на медичне обслуговування та реабілітацію у процесі надання медичної допомоги в цілому та визначаються правовими нормами для національної політики у цій сфері.

Законодавство Європейського Союзу – незалежна правова система, що має пріоритет стосовно положень національного законодавства держав-членів. Європейське законодавство, що регулює сферу медичного обслуговування та реабілітації осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України, базується переважно на директивах Ради Європейського Союзу (а саме на Директиві 2001/83/ЄС Європейського Парламенту й Ради Європейського Союзу від 6 листопада 2001 р. «Про кодекс Спільноти щодо медичних препаратів для людини» [5; 6]).

В умовах реформування усієї системи охорони здоров'я в Україні, одними із напрямків реформування є адаптація норм національного законодавства до міжнародних нормативів та стандартів в сфері забезпечення медичним обслуговуванням та реабілітацією осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України. Аналіз норм національного законодавства, яким гарантовано право осіб на медичне обслуговування та реабілітацію, дає можливість говорити про наявність невідповідності норм національного законодавства, відсутність необхідних законодавчих актів, які б урегулювали окремі питання медичного обслуговування та реабілітації осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України, а також забезпечення їх медичними засобами, лікувальними засобами, медичним обладнанням та протезуванням, і, в цілому, забезпечували б реалізацію принципу доступності та недискримінації за ознакою інвалідності. Через відсутність регулюючого впливу або його неефективності, а також через недосконалість нормативно-правової бази виникають колізії у чинному законодавстві, у зв'язку із наявними суперечливими проблемами щодо врегулювання одного і того ж питання у різних нормативних актах. Відповідна колізія формується у тому випадку коли існує два або більше нормативно-правових та законодавчих актів, які урегулюють аналогічні відносини. Наразі перед нами поставлено завдання проаналізувати та знайти колізії, прогалини та недоліки у сформованій системі нормативно-правових актів, які врегулюють відносини осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України під час реалізації ними права на медичне обслуговування та реабілітацію, а також запропонувати сучасні підходи щодо усунення усіх проблемних моментів та побудови її правової регламентації.

Щодо класифікації нормативно-правових актів то у більшості випадків їх поділяються на види за юридичною силою, що визначає ієрархію нормативно-правового акту.

Таким чином, розкриваючи систему нормативно-правових актів, якими урегульовано відносини, в залежності від масштабу діяльності, їх слід поділяти на:

1) норми міжнародного законодавства, які закріпили фундаментальні принципи права осіб з інвалідністю на охорону здоров'я;

2) норми національного законодавства, які визначають засади реалізації права осіб з інвалідністю на охорону здоров'я: акти Верховної Ради України; акти Президента України; акти органів виконавчої влади: акти Кабінету Міністрів України, акти центральних органів виконавчої влади, акти місцевих органів виконавчої влади; акти місцевих органів влади [7].

Вважаю за доцільне здійснити характеристику нормативно-правових актів, які забезпечують нормативно-правове адміністрування сферою медичного обслуговування та реабілітацією осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України.

Визначальним міжнародно-правовим актом, який на міжнародному рівні визначає право осіб на медичне обслуговування осіб з інвалідністю, в тому числі й осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України, осіб з обмеженнями повсякденного функціонування та осіб, у яких захворювання, травми, вроджені порушення або інші стани здоров'я можуть призвести до обмеження повсякденного функціонування або стійкого обмеження життєдіяльності тощо є *Конвенція про права осіб з інвалідністю* [7; 8]. У Конвенції затверджено такі принципи як принцип доступності, рівності, інклюзивності та недискримінації, які є визначальними для цієї категорії осіб, які потребують реабілітації та належного медичного обслуговування тощо.

Необхідно також відзначити, що за змістом приписів Конвенції (ст. 26), яка декларує право на абілітацію та реабілітацію, держави – учасниці вживають за підтримки з боку інших осіб з інвалідністю ефективних і належних заходів для того, щоб надати особам з інвалідністю можливість для досягнення й збереження максимальної незалежності, повних фізичних, розумових, соціальних та професійних здібностей і повного включення й залучення до всіх аспектів життя. Для цього держави – учасниці організують, зміцнюють та розширюють комплексні абілітаційні та реабілітаційні послуги й програми, особливо у сфері охорони здоров'я, зайнятості, освіти й соціального обслуговування, у такий спосіб, щоб ці послуги та програми починали реалізуватися якомога раніше й ґрунтувалися на багатопрофільній оцінці потреб і сильних сторін індивіда, сприяли залученню та включенню до місцевої спільноти й до всіх аспектів життя суспільства, мали добровільний характер і були доступними для осіб з інвалідністю якомога ближче до місць їхнього безпосереднього проживання, зокрема в сільських районах. Водночас держави – учасниці заохочують розвиток початкового й подальшого навчання спеціалістів, які працюють у сфері абілітаційних і реабілітаційних послуг, а також заохочують наявність, знання та використання допоміжних пристроїв і технологій, що стосуються абілітації й реабілітації та призначення для осіб з інвалідністю [7;8].

Із проведеного аналізу Конвенції з метою імплементації її основних положень у чинне законодавство України, з метою удосконалення нормативно-правового адміністрування сфери медичного обслуговування та реабілітацією осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України необхідно по-перше, розробити механізми впровадження адміністративної відповідальності та запровадити відповідні санкції за дискримінацію осіб з інвалідністю, в тому числі й осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України, осіб з обмеженнями повсякденного функціонування та осіб, у яких захворювання, травми, вроджені порушення або інші стани здоров'я можуть призвести до обмеження повсякденного функціонування або стійкого обмеження життєдіяльності та визначає міжнародні стандарти та соціальні орієнтири у сфері захисту прав зазначеної категорії осіб, а також встановити відповідну межу компенсації за заподіяну моральну шкоду у разі недотримання заборони дискримінації; по-друге, необхідно створити відповідну Службу для соціального захисту досліджуваної категорії осіб, які зазнали обмеження своїх прав у сфері соціального захисту, у сфері праці; по-третє, необхідно забезпечити пріоритетність вирішення питань дискримінації у сфері праці уразливим категоріям осіб з інвалідністю: жінкам, молоді, особам похилого віку тощо [13, с. 77].

Наступним визначальним міжнародно-правовим актом, який формує нормативно-правове адміністрування у сфері медичного обслуговування та реабілітації осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України є *Конвенція Міжнародної організації праці Про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів* № 159 [12; 13], у якій визначено, що органи державної влади повинні сприяти працевлаштуванню осіб з інвалідністю у такі способи: сприяння можливості зайнятості осіб з інвалідністю на відкритому ринку праці (ст. 3) тощо. Слід підкреслити, що на регіональному рівні Радою Європи також ухвалено низку регіональних міжнародних актів щодо соціального захисту прав осіб з інвалідністю. Так, на підставі Європейської соціальної хартії (ст. 15) [14] закріплено, що для забезпечення інвалідів незалежно від їхнього віку та характеру і походження їхньої інвалідності ефективним здійсненням права на самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті суспільства Сторони зобов'язуються вжити таких заходів: для забезпечення інвалідів орієнтуванням, освітою та професійною підготовкою, коли це можливо, у межах загальних програм або, коли це видається неможливим, у державних або приватних спеціалізованих закладах; сприяти їхньому доступові до роботи усіма засобами, які можуть заохочувати роботодавців приймати на роботу осіб з інвалідністю; сприяти всебічній соціальній інтеграції осіб з інвалідністю [15].

Наступним міжнародно-правовим актом, який забезпечує нормативно-правове адміністрування сфери медичного обслуговування та реабілітації осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України є *Європейська соціальна хартія*, яка визначає, що країни, які ратифікують цей документ, з метою забезпечення ефективного здійснення права на медичне обслуговування та реабілітацію, зобов'язуються самостійно або у співпраці з громадськими чи приватними організаціями вживати відповідних заходів для того, щоб: усунути, по можливості, причини слабкого здоров'я; забезпечити діяльність консультативно-просвітницьких служб, які сприятимуть поліпшенню здоров'я й підвищенню особистої відповідальності за стан здоров'я; запобігати, по можливості, епідемічним, ендемічним, іншим захворюванням, а також нещасним випадкам [14].

Потрібно відзначити те, що міжнародно-правові акти формулюють основні засади забезпечення права на медичне обслуговування та реабілітацію осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України, а також принципи та обов'язок держави щодо реалізації права на охорону здоров'я в цілому. Саме тому, держава, яка ратифікувала міжнародно-правові акти зобов'язується реалізовувати міжнародні норми, які гарантують медичне обслуговування та реабілітацію осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України та гарантують дотримання принципів забезпечення цього права, а також забезпечують створення відповідної системи уповноважених органів адміністрування та систему охорони здоров'я з метою забезпечення особам зазначеної категорії передбаченого права.

Ще одним міжнародним актом, який встановлює невід'ємність права на охорону здоров'я є *Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод*, яка проголошує право кожного на життя, що охороняється законом. Ніхто не може бути умисно позбавлений життя, інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання (ст. 2). Також ст. 3 Конвенції зазначено, що ніхто не може бути підданий катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню [16, ст. ст.2,3].

Висновок. Основним недоліком у досліджуваній сфері є неповна відповідність норм чинного національного законодавства щодо реалізації принципів забезпечення прав на охорону здоров'я осіб з обмеженими можливостями, нормам міжнародно правових актів, зокрема Конвенції Організації об'єднаних націй про права осіб з інвалідністю, яку Україна ратифікувала в 2006 році. *Нормативно-правове адміністрування сферою медичного обслуговування осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України* – це сукупність нормативно-правових актів, які врегульовують відповідні суспільні відносини між органами публічної адміністрації та особами, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України та право на рівний доступ до передбачених медичних послуг у сфері охорони здоров'я в цілому, включаючи весь спектр медичних послуг. *Нормативно-правове адміністрування сферою реабілітації осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України* – це сукупність нормативно-правових актів, які врегульовують відповідні суспільні відносини між органами публічної адміністрації та особами з обмеженими властивостями, які мають право на реабілітацію в закладах охорони здоров'я МВС України та право на рівний доступ до передбачених реабілітаційних послуг у сфері охорони здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Гуз К.Ю. Реабілітація осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України: теоретико-правова характеристика. *Правова позиція (правонаступник наукового журналу «Вісник Академії митної служби України. Серія: «Право»)*. 2022. Випуск 2 (35). С. 22–26.
2. Стрельченко О. Г. Нормативно-правове регулювання екстреної медичної допомоги центральними, місцевими органів виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. *Eurasian Academic Research Journal*. 2016. № 4. С. 123–136.
3. Сенюта І. Я. Міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2004. Вип. 40. С. 24–36.
4. Strelchenko O., Bass V., Horbach-Kudria I., Myrhorod-Karpova V. (2021). Administrative and legal status of subjects of the state's financial system management: innovative standards and system modernization in Ukraine. *Journal of Law and Political Science. Journal of law and political sciences*. Vol. 29, issue 4 Sept. 2021 P. 326–346.
5. Директива 2001/83/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 06 листопада 2001 року щодо Кодексу Співтовариства стосовно лікарських засобів, призначених для застосування людиною. *Офіційний вісник Європейських Співтовариств*. L 311, 28.11.2001. С. 67.
6. Стрельченко О.Г. Співвідношення категорій «адміністративна послуга», «адміністративна послуга у сфері охорони здоров'я» та «фармакологічна послуга»: Матеріали міжнародно науково-практичної Інтернет-конференції присвяченої 95-річчю Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова «Інновації в управлінні соціально-економічним розвитком» (5 березня 2018 року). С. 277–280.
7. Хмелінін В. О. Нормативно-правове забезпечення публічного адміністрування в сфері водних ресурсів України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2014. Вип. 29 (2.3). С. 215–219.

8. Стрельченко О.Г. Нормативно-правове регулювання екстреної медичної допомоги центральними, місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. *Eurasian Academic Research Journal* 2016. № 4. С. 123-136.

9. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006р. *Офіційний вісник України*. 2010. № 17. Ст. 799.

10. Про ратифікацію Конвенції про права інвалідів та факультативного протоколу до неї: Закон України від 16.12.2009 № 1767-VI / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України* від 05.03.2010. 2010. № 9. Ст. 256.

11. Яцкевич І.І. Реалізація Україною положень Конвенції ООН про права інвалідів щодо працевлаштування. Конвенція ООН про права інвалідів: чотири роки практичної дії: матеріали Всеукраїнської конференції (Острого, 20–21 вересня 2013 р.). К. : ПВГОІ «ІР СТ Україна», 2014. С. 72–77.

12. Конвенція про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів: Конвенція МОП № 159 від 20.06.1983. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_065.

13. Про ратифікацію Конвенції про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів № 159: Закон України від 06.03.2003 № 624-IV / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради*. 2003. № 25. Ст. 175.

14. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 3 травня 1996 р. *Голос України*. 30.11.2006, № 227.

15. European Disability Strategy 2010–2020. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:EN:PDF>.

16. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text